

**Igor ALENIN. FUNCȚIILE MOTIVELOR BIBLICE
ÎN SISTEMUL CONSTANTELOR ARTISTICE DIN LITERATURA
UNIVERSALĂ A SECOLULUI AL XX-LEA
(Teză de doctor)**

Elena PRUS

*Universitatea Liberă Internațională din Moldova
Institutul de Cercetări Filologice și Interculturale*

Lucrarea se construiește pe definirea rolului, funcțiilor și decodarea motivelor biblice în literatura și cultura universală a secolului XX. Matrice a tiparelor și imagine simbolică a umanității, *Biblia* devine în lucrare formulă și cheie pentru esențializarea conceptuală și decriptarea arhitecturii operelor literare, scoaterea în evidență a liniilor principale de subiect, analiza personajelor-cheie și a sistemelor de personaje, perceperea destinelor și caracterelor umane individuale și colective. Premisa de bază de la care pornește autorul este faptul că *Vechiul și Noul Testament* se erijează în metatext al culturii. Tabloul realizării artistice a motivelor, simbolurilor și imaginilor biblice se conformează unei logici interne a Cărții cărților. Teza este un demers hermeneutic complex de căutare a sensurilor sacrale profunde, incluzând elementele sale fundamentale cum ar fi comprehensiunea, interpretarea, decodarea și exemplificarea. Autorul demonstrează cât de important este să ajungem în receptarea textelor la nivelul sacramental de profunzime, care constituie fundalul mitologic-arhetipal în lucrările care se pretează tipului de analiză propus.

Creditate sub raport valoric, constantele biblice se regăsesc în marile literaturi moderne și postmoderne. Analiza mecanismului prin care prozatorii și poeții au citit și interpretat *Vechiul și Noul Testament* ca intertext al procesului cultural-artistic este efectuată prin grila teoretică a investigațiilor fundamentale ale cercetărilor mitologice, cât și pe cea comparativ-etnografică datorată lui J.Frazer, L.Levi-Brulle, M.Eliade, M.Buber, A.Losev, M.Bahtin ș.a.

Demersul analitic a conturat, argumentat și exploatat un ansamblu de termeni adecvați tematicii: motive, imagini, simboluri, mitologeme, ritualeme, cronotopi, arhetipuri etc., care formează în totalitate un sistem de constante în textele literare, concept fundamentat în lucrările distinsului savant și conducător al cercetării de față – R. Ia. Kleiman. Doctorandul Igor Alenin, molipsit de demersul profund al conducătorului, a știut să dezvolte pe un material extrem de extins o lucrare polivalentă pe materialul literaturii germane, ruse, engleze, americane și evreiești.

Textele care constituie corpusul aplicativ se constituie din etnoculturi a diferitor continente, țin de diverse curente și genuri literare. Gradul și mai ales modul diferit de asimilare a motivelor biblice în diferite arealuri civilizaționale constituie un merit incontestabil al lucrării. Parcursul analizei se desfășoară, prin specificul său, ca o căutare involutiv-retrospectivă aprofundată a motivelor eterne, dar are ca subiect o deschidere evolutiv-prospectivă spre literatura contemporană.

Lucrarea se construiește pr raportul dintre scriitor, religie, cultură și ideologie într-o epocă complexă, în care lumea se întrebă tot mai mult în ce

măsură centrul de gravitație al lumii mai este divinitatea. Jocul gratuității și al efemerului se vădește foarte pregnant, cum o demonstrează scriitorii, în literatura contemporană, împletindu-se de la caz la caz cu morala, politica, tradițiile sau provocările timpului.

Este argumentat impactul mitului puritan asupra creării mitului despre America ca pământ al făgăduinței, analog contemporan al israeliților din *Vechiul Testament* și impactul dragostei față de natură și al filozofiei vitaliste asupra caracterului național american. Dezvoltate mai ales sub aspectul caracterului hermeneutic al operelor lui D. Knut, Shmuel Agnon, Bruno Schulz, a vocației și speranțelor mesianice a evreimii, a onomasticii (și nu *semantica numelui*, cum se spune în lucrare), toposului și cronotopului biblic preferențial, motivele biblice în literatura evreiască fie din diasporă, fie din Israel se integrează în modul cel mai direct și organic, fiind parte integrantă a conștiinței milenare a poporului evreu.

Specific pentru perioada sovietică este contrapunerea mitului biblic și celui social ca viață ideală (impus de literatura oficială), menținerea de către marii scriitori ruși din opoziție a cuvântului sacru (L.Andreev, I.Bunin, N.Gumiliov, A.Ahmatova ș.a.), demitificarea limbii abreviaturilor comuniste la M.Bulgacov. Intr-o epocă care era complect ostilă principiilor în discuție, marii scriitorii ruși, cum ar fi M.Bulgacov, constată Igor Alenin, au creat o lume mitologică proprie, cu paradisul, infernul și purgatoriul său (și nu *ispitorul*, cum se spune în lucrare), în care protagoniștii fugurează simultan și în rolul lui Cristos, și în rolul apostatului. Acest ultim motiv se poate compara cu cel al dublei naturi dezvoltat în romanele lui W.Faulkner. Motivul absenței tatălui la M.Bulgacov se cere comparat cu cel similar în creația poezilor evrei contemporani. Sub acest aspect al aprofundării comparației în cazul folosirii aceluiași motive, simboluri, ritualuri, mitologeme, imagini de către arealuri, civilizații sau autori diferiți - lucrarea ar fi putut să câștige mai mult în profunzime.

Lumea biblică atemporală primește de la scriitor la scriitor variate contururi spațio-temporale, dar mai ales ideatico-poetice. Autorul lucrării găsește principale motive biblice, cum ar fi alianța de creație dintre Dumnezeu și om, motivul sacrificiului și al ascezei la Th.Mann, motivul „s-a rupt a timpurilor legământ” și cel al haosului lingvistic la Th.Eliot; motivul trădării specific pentru literatura rusă (D.Merejkovski, M.Voloșin, N.Golovanov); motivul absenței tatălui/singurătății fiului și cel al morții/învierii la Bulgacov și Bruno Schulz. Cum va constata în concluzii însuși autorul, „motivele biblice îndeplinesc funcții distincte determinate de poziția specifică autoctorială și de sarcina inedită de creație pe care și-a propus-o”.

Sunt comentate în cunoștință de subiect simbolul al drumului de la superstiție pînă la etica umanistă la T.Mann; simbolurile apei, stîncii și pietrii la la Th.Eliot; simbolul stelei, templului și făcliei în poezia rusă (B.Pasternac, I.Brodski). Dacă Iosif la Th.Mann simbolizează calea parcursă de întreaga civilizație europeană, Th.Eliot și O'Connor fac referință mai ales la lumea dispersată a Babilonului urban.

Caracterul „rătăcitor” al omului în lumea contemporană se completează cu cel demiurgic al creației. Analiza de tip descriptiv se completează cu una de tip metafizic axată pe atitudine de tip interiorizat-reflexiv prin aducerea în discuție a ritualurilor botezului și cel al morții întru înviere la O'Connor, cel al rugăciunii, pescuitului sau coridei care reia stravechile coduri creștine la Hemingway, alegoria despre patimile lui Cristos la W.Faulkner.

Problematika biblică se descoperă organic și progresiv în poetica auctorială a scriitorilor ce au dominat harta literară a secolului al XX-lea din diferite perspective. Sunt relevate, de la caz la caz și absolut îndreptățite modalitățile narative pe care diferiți autori le privesc (reformularea concluziilor prin prisma funcționalității motivelor biblice, caracterul rasist al miturilor, exploatarea mai intensă a onomasticii biblice, ancorarea lucrării într-o polemică la zi prin aducere comparațiilor cu lucrările de ultimă oră, cum ar fi *Codului lui Da Vinci* de D.Braun ș.a.).

În baza moralei și categoriilor evanghelice fundamentale, lucrarea conturează o reflexie de ordin antinomic: credință/indiferență, viață/moarte, virtute/păcat, transcendent/pămîntesc, suflet/corp, lumină/întuneric, încredere/trădare, război/pace, deșertăciune/plenitudine, înțelepciune/prostie, singurătate/colectivitate, esență/aparență, efemer/etern, iudaism ortodox/evreism luminat, activ/pasiv, etc. Aceste dihotomii, bazându-se pe un topos general-uman, loc geometric al forțelor de orientări diferite, relevă probleme controversate legate de problema credinței în societățile modernă și post-modernă. Dubletele sus-amintite, unesc prin permanența lor lumea arhaică cu cea modernă, formînd o constantă a spiritualității ce reunește cvasitotalitatea scriitorilor examinați. Preocupările artiștilor pentru aceste elemente, care formează o paradigmă a contrastelor, se traduce în opere concrete prin direcții, personaje, obiecte care se interpătrund, se întretaie sau se exclud. Putem conchide că în această lume polisemantică a valorilor biblice, antiteticul, de la crearea umanității pînă azi, la fel ca în lumea arhaică, medievală sau barocă, continuă să fie o constantă, de rînd cu tendința de a le învinge sau armoniza.

Mi-aș menține totuși unele sugestii, în afară de cele menționate pe parcursul analizei, cum ar fi cea ce ține de completarea corpusului de texte analizate prin reprezentanții tradiției latine în domeniu (Unamuno, Sartre, Mauriac, Julien Green sau alții), pentru ca lucrarea să aibă cu adevărat un caracter european, cum se sugerează în titlul capitolului I.

Deosebit de reușite apar Concluziile formulate la un alt nivel de interpretare decât cel pe capitole și grupate în compartimente cu caracter hermeneutic, istorico-literar și teoretico-metodologic, ceea ce permite de a scoate în evidență conceptul, demersul și valoarea lucrării. Vom concluziona și noi că, trecând din epocă în epocă, motivele biblice își cristalizează semnificația. T.Mann în *Iosif și frații* săi menționa [IV]: „noi mergem pe o urmă și întreaga viață este o completare a formelor mitologice cu prezent”, ceea ce subliniază amprenta mitologică a romanului contemporan și îi permite autorului să constituie cu succes o poetică a motivelor biblice în literatura universală.